

چالش‌های معلمان دوره ابتدایی شهر کوهنجان در اجرای طرح ارزشیابی توصیفی

محسن ایزدی بیدانی^۱

محمدحسن عباسپور اپورواری^۲

عارفه اسمعیلی^۳

چکیده

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌هایی که امروزه مدارس کشور با آن روبه‌رو هستند تغییر نظام ارزشیابی از سنتی به توصیفی است، با چالش‌ها و مشکلاتی که سر راه معلمان، دانش‌آموزان و والدین قرار داده است دارای مزیت‌هایی نیز هست. ما در این پژوهش سعی بر آن داریم تا این چالش‌ها را شناسایی کنیم و بر مرتفع سازی آنان اقدام به عمل آوریم. این مطالعه به شیوه‌ی کیفی انجام گرفت و در آن از روش پدیدارشناسی برای درک چالش‌ها استفاده شده شرکت‌کنندگان از میان معلمان شهرستان کوهنجان انتخاب شدند و نمونه‌گیری مبتنی بر هدف با هفت شرکت‌کننده انجام گرفت. روش اصلی جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه بدون ساختار و عمیق با روش تجزیه و تحلیل کلایزی^۴ صورت پذیرفته است. در طی مطالعه‌ی چالش‌های معلمان دوره‌ی ابتدایی در اجرای طرح ارزشیابی توصیفی پنج مضمون «روش تدریس، چالش‌های ارزشیابی، انتظارات والدین، چالش‌های دانش‌آموزان و تأثیر پوشه کار» استخراج گردید. پژوهش حاضر با توصیف چالش‌های معلمان در ارزشیابی توصیفی به بررسی این چالش‌ها پرداخت و آموزش تخصصی به معلمان، جلسات توجیهی برای والدین و تغییر روش تدریس متناسب با ارزشیابی را در برطرف سازی این چالش‌ها ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: چالش ارزشیابی، روش تدریس، انتظارات والدین، چالش دانش‌آموزان، تأثیر پوشه کار

۱. کارشناس علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان شهر کرمان، پردیس خواجه نصیر الدین طوسی Mohsen.ezadi@hotmail.com

۲. کارشناس علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان شهر کرمان، پردیس خواجه نصیر الدین طوسی

۳. کارشناس علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان شهر کرمان، پردیس شهید باهنر

بیان مسئله

در هر کشوری نظام آموزشی، یکی از پیچیده‌ترین زیر نظام‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است؛ که همواره تعداد قابل توجهی از افراد به‌عنوان یادگیرنده و یاد دهنده، به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم به نحوی با فعالیت‌های آن سروکار دارند. مهم‌ترین عنصر از عناصر نظام آموزشی نیز ارزشیابی است، چرا که معلم و دانش‌آموز را، در دسترسی مطمئن به هدف‌های تربیتی کمک می‌کند و با نشان دادن نقاط ضعف فرآیندهای تدریس و یادگیری موجبات اصلاح و بهبود به‌موقع آن‌ها را فراهم می‌سازد. همچنین ارزشیابی، یکی از مهارت‌ها و فنون بایسته و اساسی شغل معلمی است که انتظار می‌رود معلم با به همراه داشتن پیش‌نیازهای لازم یعنی داشتن آگاهی از روانشناسی، فلسفه و اصول یادگیری در روش‌های فنون تدریس بتواند وظیفه‌ی خطیر خود را به نحو احسن به انجام برساند (قره داغی، ۱۳۹۴: ۵۹). ارزشیابی کیفی - توصیفی، شیوه‌ای از ارزشیابی پیشرفت تحصیلی شایستگی محور است که اطلاعات لازم و معتبر و مستند هستند برای شناخت دقیق و همه‌جانبه‌ی فراگیران در ابعاد مختلف یادگیری با استفاده از روش‌ها و ابزارهای مناسب سنجش مانند، آزمون‌ها پوشه کار، مشاهدات در حول محور یاددهی - یادگیری فراهم می‌نماید تا بر اساس تحلیل آن‌ها بازخورد کیفی مورد نیاز برای کمک به یادگیری بهتر در فضای روانی - عاطفی مطلوب‌تر ارائه گردد (همان: ۹۰).

یکی از ویژگی‌های ارزشیابی سنتی این بود که منحصرأً به دانش‌آموزان متوسل می‌شد و به او فرصت ارزشیابی خود و دریافت بازخوردهای مؤثر معلم نمی‌داد (همان: ۸۸؛ به نقل از ولف و همکاران، ۱۹۹۱). اساساً یکی از محورها و مؤلفه‌های مهم و اساسی هر الگوی ارزشیابی، بازخورد است؛ سادلر^۱ بر این باور است که بازخورد اگر تأثیر تکوینی و رشد دهند نداشته باشد اساساً بازخورد نیست، زیرا ارزش بازخورد در اصلاح و بهبود یادگیری است (انتهانی آرایبی به نقل از ذوافقاریان، ۱۳۹۳: ۱۲۱). در ارزشیابی سنتی نیز بازخورد وجود دارد؛ اما این بازخورد عمدتاً به‌صورت نمره است؛ یعنی از طریق نمره، دانش‌آموز از میزان یادگیری خودش آگاه می‌شود. نمره در واقع مقیاسی است که با آن میزان موفقیت دانش‌آموز در یک آزمون اعلام می‌شود. در الگوی ارزشیابی سنتی این نمره خام معمولاً بدون هیچ تفسیر و توضیحی به دانش‌آموز یا افراد ذی‌نفع

1. Sadler

مانند والدین منعکس می‌شود درحالی که در جریان هر ارتباطی، بازخورد باید با معنا و روشن باشد. شواهد نشان می‌دهد که نمره به‌تنهایی نمی‌تواند نقش یک بازخورد مناسب را ایفا کند. بسیاری از صاحب‌نظران در این نکته اتفاق نظر دارند که بازخورد، عامل مؤثر و اثربخش در بهبود عملکرد یادگیرندگان است. (همان به نقل از کرد و توکلی ۱۳۹۳:۱۲۱)

پیداست که این ویژگی عامل ایجاد آسیب‌های فراوان است؛ بنابراین یکی از عواملی که تغییر در نظام ارزشیابی سنتی (کمی) اجتناب‌ناپذیر گردانید، وجود آسیب‌ها و کاستی‌هایی از جمله: حافظه پروری و کم‌توجهی به حیطه‌ها و سطوح مختلف یادگیری، تحمیل اضطراب نامطلوب به دانش‌آموزان، افزایش تکرار پایه تحصیلی، هدف شدن امتحان به‌جای یادگیری، کم‌توجهی به بهداشت روانی محیط یاددهی - یادگیری، کم‌توجهی به پرورش خلاقیت و روحیه‌ی پرسش‌گری، حاکمیت امتحان‌های پایانی و توجه اندک به تلاش و پیشرفت همه‌جانبه‌ی دانش‌آموزان، سنجش کیفی و استفاده محدود و ناچیز از ابزارها و روش‌های سنجش جایگزین بوده است (قره داغی، ۱۳۹۴:۸۸).

بهبود کیفیت فرایند یاددهی یادگیری، فراهم کردن زمینه مناسب برای حذف فرهنگ بیست‌گرایی، تأکید بر اهداف آموزش و پرورش از طریق توجه به فرایند یادگیری به‌جای تأکید بر محتوا، زمینه مناسب برای حذف حاکمیت مطلق امتحانات پایانی در تعیین سرنوشت تحصیلی و افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی - یادگیری با کاهش اعتبار نمره از جمله هدف‌های ارزشیابی توصیفی از سوی طراحان آن بیان شده است. (زاهدبابلان، ۱۳۹۱:۲)

تحول همه‌جانبه در زندگی، متناسب با دستاوردهای جهانی در عرصه IT (فناوری اطلاعات)^۱ و مناسبات اجتماعی، مهارت‌های خاص، تجارب مفید حاصل‌شده از مطالعه روش‌های اجرایی و سنجش و ارزشیابی توسط آموزگاران در سراسر کشور و موقعیت‌های نظام ارزشیابی در سایر ملل، زمینه را فراهم داشته تا افراد جامعه از نظام آموزشی، انتظارات تازه و متفاوت با گذشته را داشته باشند. بر همین اساس بایسته بود تا در ارزشیابی تحصیلی نیز شیوه‌ها و ابزارهایی به کارگرفته شود تا نظام آموزشی، بتواند به این انتظارات تازه پاسخ‌گر باشد (همان:۸۹). هدف ارزشیابی خدمت به آموزش است، نه در کمین نشستن برای غافل‌گیر کردن دانش‌آموز و محک

زدن او با معیار آنچه «تمی داند». فرهنگ موفقیت را می توان با کاربرد روش صحیح در آموزش و ارزشیابی، بر فضای کلاس غالب کرد (رستگار، ۱۳۸۲: ۲۱).

ارزشیابی کیفی - توصیفی به عنوان یک رویکرد تازه و متناسب با زمان و البته در ادامه‌ی منطقی مبانی سنجش و اندازه گیری، در دهه هشتاد خورشیدی در نظام آموزشی ایران طرح گردید (حسنی، ۱۳۸۷: ۲۷). اگرچه این رویکرد محدود به ایران نبوده و نیست که بررسی نظام ارزشیابی کشورهای مختلف جهان نشان می دهد، استفاده از کارنامه‌ی توصیفی، امری رایج و دارای سابقه‌ی طولانی است. به عنوان نمونه در کشور فرانسه روش نمره گذاری در کارنامه، استفاده از طیف یا عبارات توصیفی بالاتر از استاندارد، مطابق استاندارد، ناسازگار با استاندارد؛ در آلمان شش مقوله و یا طیف و در ژاپن استفاده از پنج مفهوم همراه با جملات توصیفی است. خلاصه اینکه در بسیاری از کشورهای مختلف جهان، کارنامه فقط نمرات خام را شامل نگردیده، بلکه تمامی فعالیت‌ها و مهارت‌ها و نگرش‌های کودک را توصیف و ارزشیابی می نماید. جالب اینکه در اکثر کشورها ارتقاء دانش آموزان در دوره‌ی ابتدایی تا پایه‌ی سوم بدون تکرار پایه و خودکار است و در ارزشیابی دانش آموزان، از روش‌های کیفی استفاده می نمایند (قره داغی ۱۳۹۴: ۹۵).

جایگزینی ارزشیابی توصیفی به جای امتحانات سنتی آغاز یک فرصت است که در صورت اجرای صحیح قادر خواهد بود با ارائه چهره‌ی جدید از اهداف و ابزارهای ارزشیابی تحولات بنیادین و گسترده‌ای را در سایر مؤلفه‌های آموزش و پرورش ایجاد کند و در غیر این صورت ممکن است به جای بهبود وضعیت موجود خطراتی را به دنبال داشته باشد (کشتی آرای، ۱۳۹۲: ۵۵؛ به نقل از شیخانی ۲۰۱۰). تنوع در ابزارهای جمع آوری اطلاعات سبب جامع و کامل بودن اطلاعات در حیطه‌های مختلف یادگیری جهت تصمیم گیری در باب بهبود آن و لذت بخش و مستمر بودن آن می گردد. با اجرای این طرح از دهه ۸۰ در کشور ما هنوز شاهد وجود نقاط ضعف و مشکلات در اجرای صحیح آن هستیم و نقاط قوت آن همچنان موجب بی مهری واقع شده است.

پژوهش حاضر بر آن است تا با شناسایی موانع و چالش‌های اجرایی این طرح از دیدگان معلمان، کارشناسان و مسئولان ابتدایی به عنوان مجریان اصلی این ارزشیابی آن را تبیین بنماییم.

ملاحظات نظری

ارزشیابی توصیفی

دهخدا در بیان معنی لغوی ارزشیابی آورده است: ارزش (ا. مص) به معنای ارز، قیمت، بها، شایستگی، برزندگی، قدر و ارزشیابی (ا. مص) یعنی تعیین ارزش چیزی. گی (۱۹۹۱) ارزشیابی را یک فرایند نظام‌یافته (سیستماتیک) برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات می‌داند تا تعیین شود که آیا هدف‌های مورد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی (رستگار، ۱۳۸۲: ۱۴).

در مقاله شناسایی موانع و چالش‌های اجرای طرح ارزشیابی توصیفی از نرگس کشتی آرا و همکاران (۱۳۹۲)؛ درباره مشکلات ارزشیابی توصیفی که به‌صورت کمی بررسی شده است یافته‌هایی داشته که عبارتند از: موانع و چالش‌های پیش روی طرح ارزشیابی توصیفی از دیدگاه معلمان در حیطه‌های ترتیب با منابع کالبدی و آموزشی و آموزش صحیح معلمان، توجیه والدین، عوامل سازمانی، میزان تناسب برنامه‌های درسی، ارتباط میان آموزش و پرورش و دانشگاه، عدم همکاری والدین، نحوه استفاده از ابزارهای ارزشیابی توصیفی، فرایند یاددهی و یادگیری و ارتقاء بهداشت روانی دانش‌آموزان هستند و در حیطه مفاهیم جدید تعلیم و تربیت چالشی وجود ندارد.

پوشه کار

نظر کلنوسکی پوشه کار علاوه بر این که روش مناسبی در سنجش عملکرد تحصیلی قلمداد می‌شود، می‌توان مهارت‌هایی مانند تفکر، تحلیل انتقادی و راهبردهای فراشناختی را بر دانش‌آموزان تقویت نمایند (سیف، ۱۳۸۲: ۷۰).

در مقاله ارتقاء سطح مهارت خواندن و درک مفاهیم در دانشجویان زبان انگلیسی به‌عنوان زبان بیگانه از طریق ارزیابی کارپوشه به‌صورت ترسیم نمودارهای مفهومی از زهره نفیسی و مهدی نوروزی (۱۳۹۰) به‌عنوان یک روش یادگیری در زمینه اثربخشی پوشه کار به یافته‌هایی دست‌یافته‌اند این مطالعه نشان می‌دهد که درست کردن کار پوشه با محتوای نمودارهای مفهومی برای دانش‌آموزان مفید می‌باشد و استفاده از کار پوشه به‌عنوان ابزار آموزشی برای پیش برد فرایند یاددهی و یادگیری و تقویت مهارت خواندن و درک مطلب، نیز افزایش سطح علمی دانشجویان را پیشنهاد می‌کند.

سؤالات پژوهش

- ۱) چگونه ارزشیابی توصیفی اجرا می‌شود؟
- ۲) با توجه به این که در ارزشیابی توصیفی از پوشه کار استفاده می‌کنید، چه تغییراتی در روش ارزشیابی شما به وجود آمده است؟
- ۳) چه تغییراتی در روش درس دادن شما به وجود آمده است؟
- ۴) چگونه دانش‌آموزان خود را با این روش وفق داده‌اید؟
- ۵) واکنش والدین نسبت به روش جدید چیست؟
- ۶) ارزشیابی توصیفی چه مشکلاتی را به وجود آورده است؟ و چه مشکلاتی را برطرف کرده است؟
- ۷) با توجه به این که یکی از لوازم اجرای طرح ارزشیابی توصیفی استفاده از پوشه کار است، چه مقدار از کارهایی شما نسبت به گذشته در رابطه با ثبت نمرات و تحلیل آن‌ها سخت‌تر یا آسان‌تر شده است؟

روش تحقیق

پدیدارشناسی، اساساً مطالعه تجربه زیسته جهان زندگی است. پدیدارشناسی به جهان، آن‌چنان که به وسیله یک فرد زیسته می‌شود، نه جهان یا واقعیتی که چیزی جدای از انسان باشد، توجه دارد. مطالعه حاضر در سال ۱۳۹۵ به منظور درک چالش‌های معلمان دوره‌ی ابتدایی و کارشناسان مسئول آموزش و پرورش شهر کوهنجان از ارزشیابی توصیفی صورت گرفته است. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و با کمک مصاحبه‌های عمیق و نیمه ساختاریافته با ۷ نفر در یک جلسه ارائه شده است. مدت زمان مصاحبه بین ۴۵-۶۰ دقیقه متناسب با روایات شرکت‌کنندگان به طول انجامید. به دلیل نبود مکان مناسب و معین برای انجام مصاحبه، برخی از آن‌ها در منزل و تعدادی در مدرسه و اداره آموزش و پرورش که محیط کاری بود انجام شد. معیارهای ورود به مطالعه معلم بودن در شهر کوهنجان، داشتن حداقل مدرک لیسانس برای برخوردارگی از اطلاعات غنی از تجربیات و داشتن تدریس هم در دوران ارزشیابی سنتی (کمی) و هم در دوران ارزشیابی جدید که با چالش‌های هر دو دوره آشنایی کامل داشته تا بتوانند ما را در رسیدن به هدف‌های مورد نظر یاری‌رسان پر باری باشند، رضایت داشتن به شرکت در مطالعه و

توانایی بازگویی تجارب بود. شرکت‌کنندگان در طول مطالعه اجازه انصراف از مراحل پژوهش را داشتند، قبل از شروع مصاحبه ضمن ارائه هدف تحقیق و اطمینان دادن به محرمانه ماندن اطلاعات اجازه ضبط مصاحبه‌ها از مشارکت‌کنندگان گرفته شد. مصاحبه به صورت گفت و گوی دو طرفه صورت پذیرفت؛ به طوری مصاحبه‌ها با سؤالات باز با توجه به سؤال اصلی پژوهش شروع می‌شد و سپس سؤالات بعدی برای تکمیل مصاحبه و دستیابی به داده‌های غنی‌تر بر اساس نوع پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان مطرح می‌گردید. داده‌ها نیز به روش هفت مرحله‌ای کلابزی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بایستگی‌های این روش ابتدا توضیحات همه شرکت‌کنندگان به منظور هم احساس شدن با آن‌ها خوانده شد. سپس به هر کدام از یادداشت‌ها رجوع و عبارات مهم استخراج گردید. در سومین مرحله معنی یا مفهوم هر عبارت مهم شکل گرفت. در چهارمین مرحله به مفاهیم تنظیم شده درون دسته‌های موضوعی سازمان‌دهی شد. پنجمین مرحله یافته‌ها به درون یک توصیف جامع از پدیده مورد نظر تلفیق شدند. مرحله ششم، توصیف جامعی از پدیده مورد تحقیق به شکل یک بیانیه صریح و روشن تنظیم و ارائه گردید.

گام معتبر سازی نهایی بر اساس ملاک‌های اعتبار^۱ و قابل اطمینان^۲ مورد بررسی قرار گرفت. جهت بررسی اعتبار اطلاعات هر مصاحبه پس از انجام تجزیه و تحلیل، جهت بازبینی و تأیید اطلاعات در اختیار شرکت‌کنندگان پژوهش قرار گرفت و بر اساس نظرات آنان، اصلاحات لازم صورت گرفت. برای قابل اطمینان، یافته‌ها شامل مضمون اصلی و مضامین فرعی مطالعه با استفاده از نظر جامعه‌شناس دانشگاه فرهنگیان مورد بررسی، مشورت و اصلاح قرار گرفت.

یافته‌ها

۲ نفر از مشارکت‌کنندگان مرد و پنج نفر آنان از معلمان زن مدارس ابتدایی شهر کوهبنان را شامل می‌شدند؛ که یک نفر از مشارکت‌کنندگان مرد دارای مدرک فوق لیسانس و در مجموعه اداری آموزش پرورش مشغول کار است و بقیه شرکت‌کنندگان دارای مدرک لیسانس در رشته آموزش ابتدایی و در حال تدریس در مدارس هستند. داده‌های به دست آمده از تجزیه تحلیل مصاحبه‌ها پیرامون چالش‌های معلمان در اجرای طرح ارزشیابی توصیفی با پنج مقوله اصلی،

---

1. Veditability
2. Dependability
۷۷

روش تدریس، چالش‌های ارزشیابی، واکنش والدین، چالش‌های دانش‌آموزان، تأثیر پوشه کار در جدول ۱ ارائه شده.

جدول ۱ مضمون اصلی و مضامین فرعی پژوهش

مضمون اصلی	مضامین فرعی
چالش‌های معلمان در اجرای طرح ارزشیابی توصیفی	روش تدریس چالش‌های ارزشیابی واکنش والدین چالش‌های دانش‌آموزان تأثیر پوشه کار

روش تدریس

روش تدریس^۱ روش سازمان‌دهی شکل یادگیری با هدف برآورده شدن یک هدف آموزشی خاص یا به جای گذاردن یک اثر یادگیری خاص است. روش تدریس مجموعه فعالیت‌ها و مراحل تجربی است که برای نیل به هدف معینی انجام می‌شود و بهترین روش روشی است که با صرف کمترین مدت بیشترین بهره و نتیجه را به دست آوریم (شعاری نژاد، ۱۳۹۰: ۶۸). «خیلی تغییری در روش درس دادم نشده فقط این ارزشیابی جدید باعث شده به اشتباهاتی که بچه‌ها بیشتر انجام می‌دهند پی ببرم و تدریس کردنم بیشتر به اون نکات توجه کنم.» روش تدریس در کلاس نیمی از وظیفه معلم است و تغییر ارزشیابی می‌تواند بر این روش تأثیر مثبت یا منفی بگذارد؛ زمانی می‌تواند مثبت باشد که معلم آگاهی لازم و توانایی اجرای تغییر در کلاس را داشته باشد، وقتی کتاب‌های دوره‌ی ابتدایی به یک‌باره تغییر یافت تا مبنای ارزشیابی توصیفی را رعایت کند و برای معلم کلاس‌های ضمن خدمت کمی که نتوان همه نکات کتاب‌های درسی جدید را در آن به معلم گوش زد کرد و اشتباهاتی نظیر اشتباهات تایپی، موضوعی و مفهومی وجود دارد معلم تسلط کاملی بر دروس نداشته و نمی‌تواند روش تدریس مناسبی را در کلاس خود ایجاد کند.

---

1. Teaching method

چالش‌های ارزشیابی

آدمی در زندگی عادی خود بدون این‌که توجه خاصی به اعمال خویش داشته باشد همواره در حال ارزشیابی است ارزشیابی همچون بسیاری از مفاهیم موجود در علوم تربیتی، به علت ماهیت و عملکرد خاص خود دارای مفهوم گسترده‌ای است. هر صاحب‌نظری با توجه به زاویه نگاه ویژه خویش از آن تعریف خاصی ارائه داشته است. اولین تعریف ارزشیابی به نام رالف تایلر ثبت شده است وی ارزشیابی را «وسیله‌ای جهت تعیین میزان موفقیت برنامه، در رسیدن به هدف‌های آموزشی مطلوب مورد نظر» می‌داند (کیامنش، ۱۳۷۹: ۷۰). استافیل بیم تعریف مشابه دیگری ارائه نموده است: «ارزشیابی فرایند تعریف کردن، به دست آوردن و فراهم ساختن اطلاعات مفیدی برای قضاوت در تصمیم‌گیری است» (صوفی، ۱۳۷۳: ۲۴). ارزشیابی کیفی - توصیفی، رویکردی در ارزشیابی تحصیلی است که از طریق آن از طرفی فرایند جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات مربوط به پیشرفت تحصیلی با بهره‌گیری از ابزارهای متنوع سنجش انجام می‌گیرد؛ و از طرفی یادگیری زمینه‌ای برای رشد همه‌جانبه‌ی او فراهم گردد. (قره داغی، ۱۳۹۴: ۹۰) «در چالشی که به وجود آمده این‌که پدر و مادر را می‌توان بفهمند که فرزندشون نسبت به بقیه هم‌کلاسیاش چقدر پیشرفت کرده و دیگه این‌که دانش‌آموزان دیگه باهم هیچ رقابتی ندارند.» در ارزشیابی توصیفی درست است که رقابت ملاک نیست و ارزشیابی توصیفی با ملاک قرار دادن توانایی‌های دانش‌آموز و نداشتن نظام نمره‌ای ابهامی در شاگرداوری‌ها ایجاد می‌کند که این هم باز تأثیر مثبتی بر نتایج کلی دارد. در ارزشیابی توصیفی چون نظام بازخوردهاست معلم می‌تواند با بازخور مناسب در تشویق و ارائه راه‌حل برای حل مشکلات یادگیری به او کمک کند تا در مسیر پیشرفت قرار گیرد.

واکنش والدین

آنچه شور بختانه از مشارکت اولیا در مدرسه در ذهن، رد رنگینی دارد تأمین منابع مالی، تجهیزات و تأمین فضاهای آموزشی در ابعاد گوناگون شخصیتی است که به دلایل گوناگون چون عدم نهادینه شدن فرهنگ مشارکت، کم‌سوادى والدین به‌ویژه در مناطق محروم و روستایی نظام آموزشی متمرکز نگرش منفی برخی معلمان به مشارکت اولیا و فاقد صلاحیت دانستن اولیا به‌عنوان یاران آموزش و پرورش و ... چندان جایگاهی را در نظام آموزشی به خود اختصاص

نداده‌اند (قره داغی، ۱۳۹۴: ۳۵۰). با تغییر نظام آموزشی سنتی - کمی به توصیفی - کیفی واکنش والدین در طرح بسیار تأثیرگذار بوده که بعضی از والدین که صلاحیت داشتند و یا نظام قدیم (سنتی - کمی) مدارج تحصیلی خود را طی کرده‌اند با این طرح به مشکلاتی برخوردند و دچار سردرگمی می‌شوند. «اکثر والدین احساس خوبی نسبت به این طرح نداشتند و معتقد بودند که حس رقابت چندانی بین فرزند من و هم‌کلاسی‌های دیگرش به وجود نمی‌آید.» در این شکل ارزشیابی معلمان با والدین یک مشکل اساسی دیگر نیز داشتند و آن این بود که نمی‌توانستند دلیل‌های قانع‌کننده برای تجدید دوره کردن دانش‌آموزان به والدین ارائه دهند. «... و حتی من بچه‌ای را می‌شناختم که مادرشان راضی نمی‌شد که تجدید دوره شود و یا به مدرسه استثنایی برود.» این مشکلات در اوایل اجرای طرح بیش از این‌ها بود چون بعضی از دانش‌آموزان در سال قبل از روش قدیم ارزشیابی پایه تحصیلی خود را سپری کردند و در سال جدید ارزشیابی نو و پیچیده لازم به ارزشیابی شدند. «والدین خصوصاً والدین دانش‌آموزان پایه بالاتر به دلیل حذف نمره ناراحتی برای آن‌ها به همراه داشت و نمی‌توانستند قبول کنند که به‌صورت توصیفی به آن‌ها بازخورد بدهند.» ارزشیابی توصیفی والدین را به عقب‌نرانده و ارزیابی والدین از فرزندش را برای معلم می‌خواهد و در همراهی والدین می‌خواهد تا ارزیابی خود را نسبت به فرزند خود را در یک فهرست برای معلم آماده کنند که هم از پیشرفت تحصیلی فرزندش و هم در جریان آموزش به‌طور کامل قرار گیرد.

چالش‌های دانش‌آموزان

امروزه کودکان و نونهالانی که در مراکز آموزشی حضور می‌یابند با دریای عظیمی از اطلاعات و آگاهی‌ها و معلومات روبه‌رو هستند. استفاده صحیح از این اندوخته عظیم بشری به‌طوری‌که زندگی در آینده را ممکن و حتی غنی‌تر سازد تنها برای کسانی ممکن است که مهارت‌های لازم و ضروری را در امر یادگیری کسب کرده باشند بر این اساس معلمان با به‌کارگیری روش‌های نوین، هم به مسائل فردی دانش‌آموزان توجه کنند و هم به تعامل و فعالیت گروهی آن‌ها توجه آگاهانه نمایند تا با این دو سوی دیدن بتوانند آموزش اثربخشی را ارائه دهند (قره داغی، ۱۳۹۴: ۱۱۲).

دانش‌آموزان در اجرای ارزشیابی توصیفی مشکلاتی از چند سو برای آن‌ها پیش آمد که یکی از آن‌ها آشنا نبودن کامل معلمان با اجرای صحیح این روش و سردرگمی در رابطه با چگونگی مراحل که باید انجام شود. «در سال اول اجرای این طرح نمی‌دونستم که باید چکار کنم چون تموم این اصول و قوانین این روش رو بهمون آموزش نداده بودند و فقط گفتند که باید به‌جای نمره، خیلی خوب، خوب، قابل قبول و ... به دانش‌آموز بدیم به نظرم سال اول اجرای طرح بچه‌های زیادی ضرر کردند.» دانش‌آموزان سال اول ابتدایی که از همان اول با روش توصیفی همراه شدند، با این روش مشکلی ندارند ولی سال اول اجرای طرح با عوض شدن کتاب‌ها و اجرای طرح جدید دانش‌آموزان می‌بایست خود را با این طرح همراه کنند و چون در طرح ارزشیابی نو بیشتر کار بر عهده معلم است شاید دانش‌آموزان فکر می‌کردند که نباید درس بخوانند و نمره‌ای در کار نیست تا آن‌ها مورد مأخذ قرار دهند.

پوشه کار

یکی از شیوه‌های نوین، روش «پوشه کار» (کار پوشه، کارنما، سنجش پرونده پوشه عملکرد)؛ پوشه کار مانند یک جورچین (پانل)، مجموعه قطعاتی از کارهای دانش‌آموزان است که با اتصال آن‌ها می‌توان تصویر کامل و روشن‌تری از دانش‌آموزان به‌عنوان یادگیرنده مادام‌العمر به نمایش گذاشت (رستگار، ۱۳۸۱: ۸۲). پوشه کار ابزار مهم ارزشیابی کیفی - توصیفی است چرا که با نمایش قطعات یا شواهد یادگیری دانش‌آموزان در کنار که تصویری کامل از یادگیری‌های او را در همه دروس با هدف و سازمان منظمی ارائه می‌نماید (قره داغی، ۱۳۸۷: ۱۲۳) همچنین پوشه کار معلم، سوابقی هدفمند را گردآوری و هدفمند مدیریت می‌نماید که با مراجعه به آن‌ها به راحتی و با کمترین خطا می‌تواند در مورد فرایند پیشرفت تحصیلی و نحوه یادگیری دانش‌آموزان، قضاوت نماید و در صورت نیاز، به والدین دانش‌آموز و اولیا مدرسه گزارش پیشرفت تحصیلی ارائه دهد. «قبلاً صرفاً معلم آنچه را دانش‌آموزان روی برگه می‌نوشتند و حفظ می‌کردند ک.رد نظرشون بود و تنوعی توی جمع‌آوری اطلاعاتشان نبود اما تو روش توصیفی با توجه به داشتن پوشه کار و نگه داشتن فعالیت دانش‌آموزان و گزارش آن‌ها در مورد درس‌های مختلف و جمع‌بندی آخرشان تنوع زیادی وجود دارد و معلم در دادن نظر نهایی دست‌باز تری دارد.» «پوشه کار اول سال خیلی وقتمو می‌گرفت تا تونستم به کمک پدر مادرا اونارو تنظیم کنم بعضی‌ها هم که از نظر مالی وضعیت خوبی نداشتند نتونستند این هزینه رو متحمل شن و پوشه‌ها رو تهیه کنن.» «کلاسم

خیلی کوچیکه الانم که باید باز از پوشه کار استفاده کنم حالا نمی‌دونم این همه پوشه کارو کجا بزارم حالا باید قسمتی از کلاسمو واسه این کار در نظر بگیرم.» دنیای فناوری و الکترونیک در حال گرفتن همه جنبه‌های آموزش است و این تأسف را باید خورد که کلاس‌های تدریس ما از این تکنولوژی پیشرفته بی‌بهره است و می‌توان با برنامه‌ریزی مناسب از این تکنولوژی استفاده کرد تا هم دانش‌آموزان با فرهنگ استفاده از تکنولوژی‌های روز آشنا شوند و هم معلم بتواند با جستجویی آسان تمام اطلاعات دانش‌آموز خود را ببیند و به آن اضافه یا کم کند و والدین نیز می‌توانند در خانه عملکرد فرزند خود را به راحتی مشاهده کنند و دیگر لازم نیست از کار و وقت خود بزنند و در مدرسه حاضر شوند تا بازخوردهای معلم را به صورت شفاهی از معلم دریافت کنند.

بحث و نتیجه گیری

با توجه به چالش‌های فراوانی که در ارزشیابی توصیفی وجود دارد نباید نقش ارزشیابی توصیفی را در امر آموزش انکار کرد. ارزشیابی توصیفی راهبردهای جدیدی را در آموزش به وجود آورده است و بسیاری از مشکلات و معضلات نظام آموزشی سنتی را مرتفع ساخته است. در این پژوهش سعی بر آن شده تا گوشه‌ای از معضلات این ارزشیابی نو پایه شناسایی شود و راه حل‌هایی برای بهبود آن حاصل آید. در این پژوهش موضوعاتی همچون روش تدریس، چالش‌های ارزشیابی، انتظارات والدین، چالش دانش‌آموزان، تأثیر پوشه کار انتخاب و سعی در بررسی آنان شد.

هر آموزشی مستلزم روش مناسب برای تدریس است و روش تدریس می‌تواند از نحوه ارزشیابی تأثیر بپذیرد در واقع ارزشیابی است که روش تدریس خود را مشخص می‌کند؛ به‌عنوان مثال در ارزشیابی سنتی که بیشتر در حیطه شناختی و سطوح پایین آن انجام می‌گرفت تدریس هم روشی غیرفعال و ثابت بود و به‌صورت یکنواخت انجام می‌شد. نقش والدین در آموزش نقشی غیرقابل انکار و جدا نشدنی است از ابتدای شروع آموزش این والدین هستند که نظارتی کامل بر امر تحصیل فرزندانشان دارند و هرگونه تغییر و تحولی در نظام آموزش بی‌تردید بر والدین نیز تأثیر گذار است چرا که والدین باید خود را با این تحولات وفق دهند و واکنشی مناسب در جهت

بهبود وضع فرزندانشان در برابر این تغییر و تحولات از خود نشان دهند. بی‌تردید کسانی که در امر آموزش بیشترین تأثیر رامی پذیرند دانش‌آموزان هستند کسانی که باید بیشترین تطبیق را با نظام آموزشی داشته باشند بدون شک نحوه تدریس و ارزشیابی تأثیر بیشتری بر دانش‌آموز می‌گذارد. چالش‌هایی که ارزشیابی توصیفی بر دانش‌آموزان دارد می‌تواند روند رشد و تعالی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد. برای رسیدن به وضع مطلوب باید این چالش‌ها شناسایی شود سعی بر رفع آنان شود. در خصوص پوشه کار می‌توان گفت که پوشه کار ابزار مهمی است که با همکاری معلم و دانش‌آموز، در مورد جریان یاددهی - یادگیری، هدفمند، آگاهانه و منظم گردآوری شده و به‌روشنی تصویری گویا از موفقیت‌ها، رشد و پیشرفت دانش‌آموزان را، همچون آلبومی به نمایش و قضاوت می‌گذارد بنابراین با عنایت به این‌که معلم مجموعه از مستند از توانایی‌ها و پیشرفت کار دانش‌آموز را در طول سال تحصیلی با مشارکت آن‌ها، در محلی تحت عنوان پوشه کار گردآوری می‌نماید و به این طریق، شخصیت کلی دانش‌آموز را برای خود و دیگران ترسیم می‌نماید؛ لازم است بدانیم حال که چشم‌انداز وسیعی از دستاوردهای دانش‌آموزان گردآمده چه کسانی، چرا و چه وقت از پوشه کار استفاده خواهند کرد (قره داغی، ۱۳۹۴: ۱۴۳).

در بررسی نتایج پژوهش‌های مشابه که در ملاحظات نظری آمده بود در مقاله شناسایی موانع و چالش‌های اجرای طرح ارزشیابی توصیفی مطالعه به‌صورت کمی اجرا شده بود و هیچ چالشی را در حیطه عدم همکاری والدین، نحوه استفاده از ابزارهای ارزشیابی توصیفی و فرایند یاددهی - یادگیری به دست نیامده ولی در این پژوهش این موارد مورد بررسی قرار گرفته و ارتباط تنگاتنگ آن با ارزشیابی توصیفی بیان شده است. در مقاله ارتقا سطح مهارت خواندن و درک مفاهیم در دانشجویان زبان انگلیسی به‌عنوان زبان بیگانه از طریق ارزیابی کارپوشه به‌عنوان یک روش یادگیری، یافته‌هایی داشته است که نشان می‌دهد درست کردن پوشه کار با محتوای نمودارهای مفهومی برای دانش‌آموزان مفید می‌باشد ولی از مشکلات اجرای طرح پوشه که صحبتی به میان نیامده و به آن نپرداخته است ما در این پژوهش سعی بر آن داشتیم که این چالش‌ها را در تجربیات زیسته معلمان جستجو کنیم و مشکلات این چالش بیان کنیم و دریافتیم که معلمان آموزش لازم برای اجرای این طرح را ندیده بودند و هیچ فضای مناسبی جهت استقرار پوشه‌های کار دانش‌آموزان در کلاس تعبیه نشده است و معلم خود می‌بایست فکری برای آن داشته باشد که خود این موضوع باعث می‌شد که معلم طرح پوشه کار نپذیرد و با آن مقابله کند.

پس از بررسی‌ها مطالعات فراوان در این تحقیق راهکارهای زیر حاصل آمد که بیان آن‌ها خواهیم پرداخت.

به منظور ارتقای سطح آموزش بهتر است که آموزش‌های تخصصی برای مدرسان و معلمان در نظر گرفته شود باید روش‌های ارزشیابی از سمت روش‌های قدیمی (ارزشیابی سنتی) به سمت ارزشیابی مدرن (ارزشیابی توصیفی) حرکت کند و این امر مگر با تغییر تفکر معلمان و تطبیق آنان با روش جدید امکان‌پذیر نیست.

برای جلوگیری از واکنش دانش‌آموزان و اعتراض آنان و کمرنگ شدن حس رقابت بین آنان می‌توان با استفاده از فاکتورهایی مثل تشویق، دانش‌آموزان را به سمت این روش جلب کنیم؛ و از واکنش آنان نسبت به این ارزشیابی بکاهیم.

در خصوص واکنش والدین هم بهترین راهکار برگزاری جلسات توجیهی برای اولیا و مربیان است که در این جلسات والدین با روش نوظهور آشنا می‌شوند و تمامی مراحل این روش به والدین توضیح داده می‌شود تا هیچ مطلب گنگی برای والدین باقی نماند و والدین بتوانند واکنش مناسبی در برابر این طرح از خود نشان دهند و همکاری لازم را در جهت پیشبرد مسایل مربوط به مدرسه و دانش‌آموز و معلم را داشته باشند و چهره‌ی خود را به عنوان یار آموزشی معلم به نمایش بگذارند.

معلمان هم اگر آموزش لازم و تخصصی را در خصوص اجرا طرح پوشه کار ببینند، در ابتدای سال مشکلی برای اجرای آن ندارند و اگر سازمان آموزش و پرورش مکان‌های مناسب جهت استقرار پوشه‌های کار در مدارس تعبیه یا کلاس‌ها را به سیستم پوشه کار الکترونیک مجهز می‌کرد مشکل کمبود فضای آموزشی در کلاس به راحتی حل می‌شد. امید است با ارائه این راهکارها گوشه‌ای از مشکلات در اجرای ارزشیابی توصیفی که گریبان‌گیر معلمان بوده است را مرتفع سازیم.

منابع

آرانی، علی؛ حسنی، محمد؛ شکاری، عباس (۱۳۹۳)، بازخورد‌های معلمان مجری الگوی ارزشیابی توصیفی (کیفی)، پژوهش در برنامه درسی، شماره ۱۶، ص ص ۱۳۱-۱۱۹

حسینی، محمد؛ احمدی، حسین (۱۳۸۸)، ارزشیابی توصیفی الگویی نو در ارزشیابی تحصیلی، چاپ پنجم،

تهران: انتشارات معلم

رستگار، طاهره (۱۳۸۲)، ارزشیابی توصیفی در خدمت آموزش، چاپ اول، تهران: انتشارات موسسه

فرهنگی منادی تربیت

زاهدبابلان، عادل؛ فرج‌اللهی، مهران؛ هم‌رنگ، محمد (۱۳۹۱)، عوامل مؤثر در کاربرد ارزشیابی توصیفی از

دیدگاه معلمان ابتدایی، نشریه علمی پژوهشی فناوری آموزش، جلد هفتم، صص ۱-۱۰

سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۲)، روانشناسی پرورشی نوین، چاپ ششم، تهران: نشر دوران

شعاری نژاد، علی‌اکبر (۱۳۹۰)، روان‌شناسی عمومی، تهران: نشر اطلاعات

قره داغی، بهمن (۱۳۹۴)، صفر تا بیست ارزشیابی برای یادگیری، چاپ چهارم، تهران: انتشارات زنده

اندیشان

قره داغی بهمن (۱۳۹۱)، آشنایی مادران و پدران با برنامه‌ی ارزشیابی کیفی-توصیفی، چاپ دوم، تهران:

انتشارات کوروش

قره داغی، بهمن (۱۳۸۷)، بهبود یادگیری با آزمون‌های مداد کاغذی، چاپ سوم، تهران: انتشارات کوروش

کشتی آرای، نرگس؛ کریمی، اکرم؛ فروغی ابری، احمد علی (۱۳۹۲)، شناسایی موانع و چالش‌های اجرای

طرح ارزشیابی توصیفی، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، شماره ۱۲، صص ۶۸-۵۳

Entehayi arani,A. Hasani,M. Shekari,A. (1393), The study of the feedback of the teachers, Administering the descriptive- quantitative evaluation, research in curriculum planning, No 16, page 119-131

Hosini,M. Ahmadi,H(1388), descriptive evaluation as a new pattern in educational evaluation, 5th edition, Tehran: Moalem publication.

Rastegar,T(1382), descriptive evaluation for teaching, first edition, Tehran: monadi tarbiat publication.

Zahedbabolan,A. farajollahi,M. Hamrang,M(1392), Factors affecting the use of descriptive evaluation from the perspective of primary teachers, Journal of Technology Education, 7 cover,p.p 1-10

Syef,A(1382), modern educational psychology, 6th edition, Tehran: doran publication.

Shoarinejad,A(1390), psychology, Tehran: etelat publication.

Ghredaghi,B(1394), evacuation from zero to twenty for learning, 4th edition, Tehran: zende andishan publication.

Ghredaghi,B(1391), parents familiarization descriptive-qualitative evaluation planning, 2th edition, Tehran: kurosh publication.

Ghredaghi,B(1387), learning progress by medad kaghaz tests, 3th edition, Tehran: kurosh publication

Keshtiaray,N. Karimi,A. foroghi Abri,A.A(1392), determining challenges and obstacles in per forming descriptive evaluation plan. Research in educational planning, number 12, p.p 53- 68.